ELINKEINOELÄMÄN KESKUSLIITTO EK
Esikunta
Mika Susi

Eduskunta
Hallintovaliokunta
hav@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto 1 (2)

25.10.2018

Viite: asiantuntijapyyntönne 18.10.2018

HE 199/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tiedustelutoiminnan valvonnasta ja laiksi valtion virkamieslain 7 §:n muuttamisesta

Elinkeinoelämän keskusliitto EK katsoo, että tiedustelutoiminnasta, sen suhteesta muihin yhteiskunnan toimintoihin ja sen valvonnasta on tarpeen säätää selkeästi lailla. Tiedustelun valvonnan on oltava tehokasta, riippumatonta ja uskottavaa, jotta se voi edistää luottamusta tiedusteluviranomaisten toimintaan.

Lakiehdotuksessa ehdotetaan erityisvaliokunnan perustamista eduskuntaan (tiedusteluvalvontavaliokunta) tiedustelun parlamentaarisen valvonnan toteuttamiseksi sekä perustettavaksi uusi viranomainen (tiedusteluvaltuutettu), jonka tehtäväksi tulisi mm. tiedustelumenetelmien käytön lainmukaisuuden sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen valvonta tiedustelutoiminnassa.

Tiedusteluvaltuutetulla tulee ehdotuksen mukaan olemaan huomattavia toimivaltuuksia tiedustelun laillisuusvalvonnassa. EK katsoo, että tiedusteluvaltuutetun toiminta on järjestettävä tehokkaasti ja siten, että sillä on realistiset mahdollisuudet uskottavan valvonnan suorittamiseen. Tiedusteluvaltuutetun toiminnassa tullaan todennäköisesti tarvitsemaan paitsi juridista, myös teknistä osaamista. Tiedusteluvaltuutetulla tulee siksi tarvittaessa olla mahdollisuudet ja resurssit myös ulkopuolisen asiantuntemuksen hankkimiseen toiminnassaan.

Ehdotuksessa tiedusteluvaltuutetun ja tiedusteluvalvontavaliokunnan tiedonsaantioikeudesta (2 § ja 8 §), oikeudesta saada selvitys (3 § ja 9§) sekä tarkastusoikeudesta (10 §) säädettäessä viitataan viranomaisen lisäksi julkista hallintotehtävää hoitavaan toimijaan. 8 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että tällainen voisi olla esimerkiksi tietoliikennetiedustelun kytkennästä vastaava toimija tai teleoperaattori. **EK haluaa korostaa, että avustamisvelvollinen yritys ei hoida tiedusteluviranomaista avustaessaan itsenäisesti julkista hallintotehtävää tai käytä julkista valtaa, vaan toimii ainoastaan avustavassa roolissa viranomaisen määräyksestä.** Näin ollen yksityisiä yhteisöjä koskevasta tiedusteluvaltuutetun tiedonsaanti-, selvitys- ja tarkastusoikeuksista tulisi säätää erikseen. Tällöin myös oikeudet tulee rajata tarkoituksenmukaisesti ja yrityksille aiheutuvista kuluista saada korvaus kustannusvastaavasti.

Ehdotuksessa ei ole arvioitu kattavasti yritysvaikutuksia**. EK muistuttaa, että oikeusturvakeinoja määriteltäessä on katsottava tärkeäksi, että myös yritykset voivat tarvittaessa sujuvasti tuoda asiansa tiedusteluvaltuutetun käsittelyyn.** Kantelua koskevasta ehdotuksen 11 §:stä tai tutkimispyyntöä koskevasta 12 §:stä ei käy selvästi ilmi voiko myös yritys

kääntyä tiedusteluvaltuutetun puoleen epäillessään oikeuksiaan loukatun, sillä itse säännöksessä viitataan ainoastaan yksilön tai henkilön oikeuksiin. Asiaa kuitenkin tarkennetaan hieman perusteluteksteissä. Säännös kuitenkin kaipaa selkeytystä, jotta yritysten oikeusturva olisi varmuudella asianmukaisesti järjestetty. Samoin menettelyjä ja tiedusteluvaltuutetun roolia esimerkiksi mahdollisissa vahingonkorvaustapauksissa on tarpeen selkeyttää.

EK pitää tärkeänä, että ehdotuksen 19 §:n mukaisesta tiedusteluvaltuutetun vuosikertomuksesta on saatavilla myös kattava julkinen versio. Vuosikertomuksen tulee mahdollistaa viranomaisten toimivaltuuksien käytön ja laajuuden realistinen arviointi sekä sisältää ilmenneiden havaintojen mahdollisimman avoin käsittely salassapitointressit kuitenkin riittävästi huomioiden.

EK korostaa, että tiedustelua koskevan lainsäädännön toimivuuden jatkuva seuranta on tulevaisuudessa tärkeää. Erityisesti lainsäädännön kansantaloudellisten ja yritysvaikutusten seurantaan on panostettava. Tällöin yritysten ja keskeisten sidosryhmien näkemysten huomioiminen on edelleen ensiarvoisen tärkeää.